

EEN WOORD VOORAF.

Reeds dikwijls werd er behoefte gevoeld aan een Bataksche Spraakkunst van minder omvang dan het uitgebreide werk van Dr. H. N. VAN DER TUUK; door sommigen om het als voorlooper daarvan te gebruiken, door anderen om zich voor den betrekkelijk korten tijd, dien zij in de Bataklanden dachten te vertoeven, eenige kennis van de volkstaal ten eigen te maken. Eenige keeren werd ook speciaal tot mij het verzoek gericht, aan die behoefte tegemoet te komen, door zulk een werkje in het licht te geven. Toch zou ik het waarschijnlijk niet gewaagd hebben, daartoe het initiatief te nemen, indien de omstandigheden mij er niet bijzonder toe hadden geleid, of m. a. w. indien het gewenschte niet als het ware door de omstandigheden gedwongen ten deele als van zelf ware ontstaan.

Door mijn gezondheidstoestand tot een langdurig verblijf in het vaderland gedwongen, werd ik driemaal in de gelegenheid gesteld, een tot vertrek naar de Bataklanden gereed staanden zendeling bij zijn voorbereidende taalstudie behulpzaam te zijn. Ik zag mij genoodzaakt, den eerste een dictaat te geven, en werkte dit ook later met de beide anderen door. Zoo werd in eersten aanleg het werkje geboren, dat hiermede het licht ziet. Voor den druk was het daarmede echter nog geenszins bestemd. De laatste mijner boven aangeduide leerlingen deed mij echter eens de vraag: „Waarom laat u dat dictaat niet drukken?” en

daarmede was de eerste stoot tot zijn verschijnen in het publiek gegeven.

Door de heeren C. M. PLEYTE Wz. en Prof. Dr. KERN, van wier advies ik de zaak afhankelijk maakte, aangemoedigd, onderwierp ik het voornoemde dictaat aan een nauwkeurige revisie, bracht veranderingen en verbeteringen aan, waar mij die noodzakelijk schenen, en voegde er een achttal oorspronkelijk Bataksche verhalen met woordverklaring en aantekeningen ter practische beoefening der taal aan toe. Zoo heeft dit werkje de gedaante verkregen, waarin het thans het licht ziet.

Het zou echter hoogstwaarschijnlijk toch nog ongedrukt gebleven zijn, indien de uitgave niet den steun der Regeering gevonden had. Z. Exc. de Minister van Koloniën heeft met groote belangstelling kennis genomen van mijn pogen en, na het advies van Z. E. den Gouv. Gen. van Ned. Indië en dat van Prof. KERN ingewonnen te hebben, de uitgave van mijn werkje met ondersteuning der Regeering mogelijk gemaakt. En nu zie ik deze vrucht van veel studie en arbeid met blijdschap en hoopvol vertrouwen de wereld ingaan. Haast had ik gezegd: „de wijde wereld”, maar haar wereld zal zoo wijd niet zijn. Het aantal Europeanen, dat van het Bataksch studie maakt, zal wel altoos zeer beperkt blijven. Mag mijn boekje echter ook maar door betrekkelijk weinigen gebruikt worden, nuttig zal het, naar ik hoop, desniettemin toch voor velen zijn; want ook den Bataks, voor wier heil ik nu reeds een kwart eeuw én in hun land zelve én hier in het vaderland mag werkzaam zijn, zal het ten goede komen, wanneer het er toe mag bijdragen, dat de onder hen verkeerende Europeanen hun taal met gemak en zuiver leeren spreken.

Mijn oprechten dank betuig ik hier aan allen, reeds boven genoemd of aangeduid, die tot het welslagen van mijn werk hunne vriendelijke hulp hebben verleend. Mijn dank ook aan den uitgever voor de bereidwilligheid, waarmede hij de uitgave

heeft op zich genomen en de keurige wijze, waarop zij werd uitgevoerd.

Over hetgeen dit werkje biedt zal ik niet veel zeggen. Ik heb mijn taak niet zóó kunnen opvatten, dat het nu met behulp van deze handleiding haast geen studie meer zou kosten, Bataksch te leeren. Deze taal is niet gelijk aan het Pasar-Maleisch. Zij wordt door het volk, dat haar zijn schoone moedertaal mag noemen, correct grammaticaal gesproken. Zonder studie maakt daarom geen vreemdeling haar tot zijn eigendom. Die studie heb ik echter willen vergemakkelijken, en dat doel hoop ik met dit werkje te hebben bereikt. In de Spraakkunst wordt alleen het Toba-dialect, de norm voor alle andere dialecten van het Bataksch, behandeld. Hier en daar slechts heb ik op eenige afwijkingen in het Angkola- en Mandailing-dialect opmerkzaam gemaakt. Toba is met T., Angkola met A., Mandailing met M. aangeduid. Een enkele keer komt ook Dairi met D. aangeduid voor.

Wie meer van het Bataksch wil weten, dan dit werkje hem biedt, verwijs ik naar v. d. TUUK, wiens werk zeker nog voor onafzienbaren tijd de bron voor diepgaande studie der Bataksche taal zal blijven. Hier en daar komen er in dit werkje afwijkingen voor van hetgeen door v. d. TUUK is geschreven. Het spreekt van zelf, dat ik mij die niet veroorloofd zou hebben, indien ik niet na veel wikken en wegen tot de overtuiging was gekomen, dat het verbeteringen zijn. Trouwens v. d. TUUK zelf heeft zijn werk niet voor volmaakt gehouden, evenmin als ik mijn werkje in zijn qualiteit van beknopte spraakkunst als onverbeterlijk beschouw. Toch hoop ik, dat er geene leemten in zijn, die den aanvankelijken beoefenaar van het Bataksch zullen schaden. Voor welmeenende wenken en opmerkingen houd ik mij gaarne aanbevolen.

Voor de practische beoefening der taal bevat het tweede gedeelte van dit werkje een achttal stukken en stukjes uit de oorspronkelijk Bataksche literatuur. Meer kon ik, om het werk

niet te omvangrijk en te kostbaar te maken, er niet aan toevoegen. De keuze er van was met het oog op eerstbeginnenden niet gemakkelijk. Het doorlezen van Bataksche manuscripten kost veel tijd, en overal ontmoet men in de verhalen woorden en passages, die men, zelfs om een goed populair Bataksch te spreken, niet bepaald behoeft te weten of te verstaan. Ook in de hier gekozen verhalen vindt men ze, omdat ze onvermijdelijk zijn. Wie ze als ballast wil beschouwen, mag ze over boord werpen. Wie echter dieper in den geest des volks wenscht door te dringen, zal ze meer en meer leeren verstaan en op prijs weten te stellen. Met nadruk meen ik er op te moeten wijzen, dat men zonder studie der oorspronkelijke literatuur noch het volk, noch zijn taal eenigszins voldoende kan leeren kennen. Daarom heb ik bij de gekozen stukken geen woordelijke vertaling gevoegd, maar door een alphabetisch geordende woordenlijst en eenige aantekeningen den beoefenaar in staat gesteld, zelf te vinden wat hij zoekt. Deze wijze van werken moge hem wat meer moeite kosten, zij zal hem ook veel meer voldoening schenken.

Voor het gemak heb ik de volgorde der woorden niet naar het Bataksche, maar naar ons alphabet genomen, dat door het hoofdzakelijke gebruik van het Romeinsche letterschrift reeds nu in de Bataklanden de overhand begint te krijgen. De medeklinkers **dj** en **ng** resp. de woorden, die er mee beginnen, vindt men dus gewoon onder **d** en **n**. De woorden, die tot de *andung-taal*, bij het weeklagen gebruikelijk, behooren, vindt men met (a) gemerkt.

Afgeleide woorden zoeken men in de woordenlijst steeds onder hun grondwoord. Vindt men ze daar niet afzonderlijk verklaard, dan trekke men daaruit de conclusie, dat de beteekenis dier woorden met behulp der in de spraakkunst gegeven verklaringen kan gevonden worden. Misschien had ik hier en daar nog wel eenige in de oefeningsstukken voorkomende afgeleide woorden

tot gemak van den leerling nader kunnen verklaren, maar ik geloof niet, dat ik zulke woorden, waarbij die verklaring onmisbaar was, over het hoofd heb gezien. Ik houd mij echter ook in dat opzicht niet voor onfeilbaar.

Met aantekeningen ben ik waarschijnlijk naar veler meening wel wat karig geweest. Ik heb ze slechts daar gemaakt, waar ze naar mijn oordeel onmisbaar waren. Waar men overigens gaarne een verklaring had gezien, zoek men zich die langs een anderen weg te verschaffen. Hier alles op te helderen, wat in de verhalen den opmerkzamen lezer en voornamelijk den nieuweling in de kennis van Bataksche toestanden een vraag op de lippen kan leggen, was eenvoudig ondoenlijk. De aantekeningen zouden daardoor een grooteren omvang verkregen hebben dan het werk zelf. Hier kon dus in dat opzicht niet meer geboden worden. En nu besluit ik met den wensch, dat dit werkje velen van nut moge zijn.

J. H. MEERWALDT.

Oudenrijn, 20 September 1904.